

ISSN:2181-1458

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O‘RTA MAXSUS
TA‘LIM VAZIRLIGI**

**NAMANGAN DAVLAT UNIVERSITETI
ILMIY AXBOROTNOMASI**

**НАУЧНЫЙ ВЕСТНИК НАМАНГАНСКОГО
ГОСУДАРСТВЕННОГО УНИВЕРСИТЕТА**

**SCIENTIFIC BULLETIN OF
NAMANGAN STATE UNIVERSITY**

namdu.uz ilmiy@inbox.uz

[Namdu_ilmiybolim](#)

ISSN:2181-0427

2022

5

Бош муҳаррир: Наманган давлат университети ректори С.Т.Тургунов

Масъул муҳаррир: Илмий ишлар ва инновациялар бўйича проректор М.Р.Кодирхонов

Масъул муҳаррир ўринбосари: Илмий тадқиқот ва илмий педагогик кадрлар тайёрлаш бўлими бошлиги Д.Дехқонов

ТАҲРИРҲАЙЪАТИ

Физика-математика фанлари: акад. С.Зайнобиддинов, акад. А.Аъзамов, ф-м.ф.д., доц. М.Тўхтасинов, ф-м.ф.д., проф. Б.Саматов. ф-м.ф.д., доц. Р.Хакимов, ф-м.ф.д. М.Рахматуллаев.

Кимё фанлари: акад.С.Рашидова, акад. А.Тўраев, акад. С.Нигматов, к.ф.д., проф.Ш.Абдуллаев, к.ф.д., проф. Т.Азизов.

Биология фанлари: акад. К.Тожибаев, акад. Р.Собиров, б.ф.д. доц.А.Баташов, б.ф.д. Н.Абдурахмонов.

Техника фанлари: - т.ф.д., проф. А.Умаров, т.ф.д., проф. С.Юнусов.

Қишлоқ хўжалиги фанлари: – г.ф.д., доц. Б.Камалов, қ-х.ф.н., доц. А.Қазақов.

Тарих фанлари: – акад. А.Асқаров, с.ф.д., проф. Т.Файзуллаев, тар.ф.д, проф. А.Расулов, тар.ф.д., проф. У.Абдуллаев.

Иқтисодиёт фанлари: – и.ф.д., проф.Н.Махмудов, и.ф.д., проф.О.Одилов.

Фалсафа фанлари: –ф.ф.д., проф. М.Исмоилов, ф.ф.н., О.Маматов, PhD Р.Замилова.

Филология фанлари: – акад. Н.Каримов, фил.ф.д., проф.С.Аширбоев, фил.ф.д., проф. Н.Улуқов, фил.ф.д., проф. Ҳ.Усманова. фил.ф.д.,проф. Б.Тухлиев, фил.ф.н, доц.М. Сулаймонов.

География фанлари: - г.ф.д., доц. Б.Камалов, г.ф.д., проф.А.Нигматов.

Педагогика фанлари: - п.ф.д., проф. У.Иноятгов, п.ф.д., проф. Б.Ходжаев, п.ф.д., п.ф.д., проф. Н.Эркабоева, п.ф.д., проф.Ш.Хонкелдиев, п.ф.д., проф Ў.Асқарова, п.ф.н., доц. М.Нишонов, PhD П.Лутфуллаев.

Тиббиёт фанлари: – б.ф.д. Ғ.Абдуллаев, тиб.ф.н., доц. С.Болтабоев.

Психология фанлари – п.ф.д.,проф З.Нишанова, п.ф.н., доц. М.Махсудова

Техник муҳаррир: [Н.Юсунов](#)

Таҳририят манзили: Наманган шаҳри, Уйчи кўчаси, 316-уй.

Тел: (0369)227-01-44, 227-06-12 **Факс:** (0369)227-07-61 **e-mail:** ilmiy@inbox.uz

Ушбу журнал 2019 йилдан бошлаб Ўзбекистон Республикаси Олий аттестация комиссияси Раёсати қарори билан физика-математика, кимё, биология, фалсафа, филология ва педагогика фанлари бўйича Олий аттестация комиссиясининг диссертациялар асосий илмий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхатига киритилган.

“НамДУ илмий ахборотномаси–Научный вестник НамГУ” журнали Ўзбекистон Матбуот ва ахборот агентлигининг 17.05.2016 йилдаги 08-0075 рақамли гувоҳномаси ҳамда Ўзбекистон Республикаси Президенти Администрацияси ҳузуридаги Ахборот ва оммавий коммуникациялар агентлиги (АОКА) томонидан 2020 йил 29 август куни 1106-сонли гувоҳнома га биноан чоп этилади. “НамДУ Илмий Ахборотномаси” электрон нашр сифатида ҳалқаро стандарт туркум рақами (ISSN-2181-1458)га эга НамДУ Илмий-техникавий Кенгашининг 11.05.2022 йилдаги кенгайтирилган йигилишида муҳокама қилиниб, илмий тўплам сифатида чоп этишга рухсат этилган (**Баённома № 5**). Мақоаларнинг илмий савияси ва келтирилган маълумотлар учун муаллифлар жавобгар ҳисобланади.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Ilm-fanni 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi PF-6097-sonli Farmoni. 2020-yil 29- oktyabr.
2. Mirziyoyev Sh.M " Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz. – Toshkent: O'zbekiston, 2017.
3. Sayidahmedov N. Yangi pedagogik texnologiyalar: tahlil, ta'rif, mulohazalar. Metodik tavsifa. –Toshkent.2000. – B.156.
4. Yuldashev M.M. Badiiy matnning lingvopoetik tadqiqi: Filol. fanlari d-ri ... diss. – Toshkent, 2009. – B. 99.

TARJIMA DISKURSIDA ADEKVATLIKKA ERISHISHNING PRAGMATIK VA KOGNITIV XUSUSIYATLARI.

Zokirova Nargiza Savriyevna
Buxoro davlat universiteti xorijiy tillar fakulteti
Tarjimashunoslik va lingvodidaktika kafedrası o'qituvchisi
e-mail: n.s.zokirova@buxdu.uz Tel: (91) 410 20 02

Аннотация: Tarjima lingvistik va badiiy ilmiy izlanishlar jarayonida uzoq yillardan beri muhim rol o'ynab kelyapti. Ushbu maqola tarjimada ekvivalentlik hamda adekvatlikka erishishda pragmatik, semantik va kognitiv xususiyatlarning o'rni va ahamiyati haqida bahs yuritadi. Shuningdek pragmatik va kognitiv xususiyatlarning tarjima matni yaratishdagi ta'sirini yoritib beradi.

Калит so'zlar: tarjima diskursi, pragmatik, kognitiv xususiyatlar, ekvivalentlik, adekvatlik, tarjima til, manba matn.

ПРАГМАТИЧЕСКИЕ И КОГНИТИВНЫЕ СВОЙСТВА АДЕКВАТНОСТИ В ПЕРЕВОДЧЕСКОМ ДИСКУРСЕ.

Зокирова Наргиза Савриевна
Бухарский государственный университет, факультет иностранных языков
преподаватель кафедры переводоведения и лингводидактики
e-mail: n.s.zokirova@buxdu.uz Tel: (91) 410 20 02

Аннотация: Перевод уже давно играет важную роль в лингвистических и литературоведческих исследованиях. В данной статье рассматривается роль и значение прагматических, семантических и когнитивных особенностей в достижении эквивалентности и адекватности в переводе. Также подчеркивается влияние прагматических и когнитивных особенностей на создание переведенного текста.

Ключевые слова: переводческий дискурс, прагматика, когнитивные признаки, эквивалентность, адекватность, переводной язык, исходный текст.

PRAGMATIC AND COGNITIVE FEATURES OF ACHIEVING ADEQUACY IN TRANSLATION DISCOURSE.

Zokirova Nargiza Savriyevna
Bukhara State University, Faculty of Foreign Languages
Lecturer at the Department of Translation Studies and Linguodidactics
e-mail: n.s.zokirova@buxdu.uz Tel: (91) 410 20 02

Abstract: Translation has long played an important role in linguistic and literary research. This article discusses the role and importance of pragmatic, semantic, and cognitive features in achieving equivalence and adequacy in translation. It also highlights the impact of pragmatic and cognitive features on the creation of translated text.

Keywords: translation discourse, pragmatic, cognitive features, equivalence, adequacy, translated language, source text.

Muayyan manba tilidagi so'z tarjima til ekvivalentiga ega bo'lsa ham, uni qo'llash chastotasi yoki pragmatik xususiyatlari yoki semantik diapazoni farq qilishi mumkin. Tarjima matnga yo'naltirilgan tarjimada kamroq uchraydigan ekvivalentlar, garchi ularning ma'nolari manba matndagi so'zlarning ma'nolaridan uzoqroq bo'lsa ham, ko'proq ishlatiladigan so'zlar bilan almashtiriladi. Manba matniga yo'naltirilgan tarjimalar tarjima qilinayotgan tilda kam qo'llanilsa ham, aniqroq ekvivalentlarni saqlab qoladi.

Masalan, jon so'zini Verbitskaya rus «qalb»ining yuqori chastotasi va keng doirasi uni inglizcha "jon" dan qanday ajratishini izohlaydi - so'zlar soniga ko'ra rus korpusida ruhning paydo bo'lishi ingliz korpusidagi "jon" hodisalariga qaraganda 6 marta ko'p. Tolstoyning ko'pincha "ruh dialektikasi" ustasi deb atashgan va u o'z qahramonlarining qarama-qarshi tuyg'ularining ichki kurashini tasvirlashda ko'pincha "ruh" so'zini ishlatgan. Rus romanlarining ingliz tiliga tarjimalarida ruh ba'zan "jon" deb tarjima qilinadi, lekin ko'p hollarda u yo'q qilinadi yoki "yurak" yoki "aql" bilan almashtiriladi. Verbitskaya "Urush va tinchlik" asarining Maude tarjimasidan bir nechta misollarni keltiradi, bu erda ruh "jon" deb tarjima qilinadi va ko'pincha "juda g'alati inglizcha jumlar" hosil qiladi, masalan:

— Rostovning qalbida g'alati g'azab va shu bilan birga bu odamning o'zini o'zi egallashiga hurmat tuyg'usi aralashib ketdi.

" Bunga yordam berib bo'lmaydi! Bu hammada sodir bo'ladi!" - dedi o'g'li dadil, erkin va oson ohang bilan, lekin u qalbida o'zini butun umri davomida jinoyatini to'lay olmaydigan befoyda yaramas deb bilardi." (Verbitskaya)

Ushbu "juda g'alati inglizcha jumlar" manba matniga yo'naltirilgan tarjimaning aniq misolidir. Ikkinchi jumla, diniy ma'noni keltirib chiqaradigan va shuning uchun "jon" so'zidan foydalanishni oqlaydigan "to'lov" so'zi tufayli kamroq "g'alati" bo'lsa kerak: ruh diniy va psixologik o'lchovga ega bo'lgan mavjudotni anglatadi.

Quyida Anna Kareninadagi ruh so'zini o'z ichiga olgan bir nechta jumalarning tarjimalari ko'rib chiqiladi.

1) "U qalbida onasini hurmat qilmadi va o'zi bilmagan holda uni sevmadi, garchi o'zi yashagan davra tushunchalariga ko'ra, tarbiyasiga ko'ra, u o'ziga nisbatan boshqa munosabatlarni tasavvur qila olmadi. ona, eng yuqori darajada bo'ysunuvchi va hurmatli va qanchalik zohiriy bo'ysunuvchi va hurmatli bo'lsa, uni qalbida shunchalik kamroq hurmat qilardi va sevmas edi. 'Он в душе своей не уважал матери и, не отдавая себе в том отчета, не любил ее, хотя, по понятиям того круга, в котором жил, по воспитанию своему, не мог себе представить других к матери отношений, как в высшей степени покорных и почтительных, и тем более внешне покорных и почтительных, чем менее в душе он уважал и любил ее.' [He in his soul did not respect mother and, not acknowledging it to himself, did not love her, although, according to the ideas of the circle in which he lived, to his

upbringing, could not imagine any other relationships to mother, apart from the obedient and deferential in the highest degree, and the more outwardly obedient and deferential, the less **in his soul** he respected and loved her.] (Tolstoy).

Without ever having confessed as much to himself, he had no great respect for his mother, and he did not love her. But his education and the usages of the society in which he lived did not allow him to admit that there could be in his relations with her the slightest want of consideration. But the more he exaggerated the bare outside forms, the more he felt **in his heart** that he did not respect or love her. (Dole)

He did not **in his heart** respect his mother, and without acknowledging it to himself, he did not love her, though in accordance with the ideas of the set in which he lived, and with his own education, he could not have conceived of any behaviour to his mother not in the highest degree respectful and obedient, and the more externally obedient and respectful his behaviour, the less **in his heart** he respected and loved her. (Garnett)

In the depths of his heart he did not respect his mother and (though this he never acknowledged to himself) did not love her, but in accordance with the views of the set he lived in, and as a result of his education, he could not imagine himself treating her in any way but one altogether submissive and respectful, and the more submissive and respectful he was externally, the less he honoured and loved her **in his heart**. (Maude)

In the depths of his heart he had no great respect for his mother and, though not confessing as much to himself, did not love her; but in accordance with the ideas of his set and with his upbringing, he could not imagine treating her otherwise than dutifully and with the greatest respect, and the more outwardly dutiful and respectful he was, the less he respected and loved her **in his heart**. (Edmonds)

In his soul he did not respect her and, without being aware of it, did not love her, though by the notions of the circle in which he lived, by his upbringing, he could not imagine to himself any other relation to his mother than one obedient and deferential in the highest degree, and the more outwardly obedient and deferential he was, the less he respected and loved her **in his soul**. (Pivear)

Oldingi misolda "yurak" dan foydalangan Dole, Garnett va Maude ushbu paragrafni tarjima qilish uchun "jon" dan foydalanadilar. "Jon" so'zining ushbu o'ziga xos ma'nosi Verbitskaya tomonidan "yashirin psixologik jarayonlarning substrati, begonalar uchun noma'lum va "ichki odam" uchun aniq bo'lishi shart emas" deb ta'riflanadi. Uning ta'kidlashicha, "jon" so'zining bu ma'nosi ingliz tilidagi asl nutqqa qaraganda, nafaqat rus, balki frantsuz va nemis tillaridan tarjimalarda ko'proq uchraydi (Verbitskaya). Hech bir tarjimon "yurak" so'zini ishlatmaydi. bu paragrafni tarjima qiling - ehtimol, yurak odatda qarama-qarshi his-tuyg'ular o'rindig'i sifatida ko'rilmaydi. Boshqacha qilib aytganda, his-tuyg'ular va his-tuyg'ular yurakning bir qismiga tegishli bo'lishi mumkin emas: "yurakni o'zgartirish" va "yuragi bor" kabi iboralar yurakda odatda bitta tuyg'u, hissiyot yoki ehtiros hukmronlik qilishini ko'rsatadi. Bundan tashqari, "yarim yurak bilan" iborasi bironing his-tuyg'ularining

etishmasligini ko'rsatadi. Ruh yurakdan kattaroqdir, chunki u tanasiz butun inson sifatida ko'riladi. "Ruh" so'zida aks etgan xalq falsafasida inson ikki qismdan iborat: ko'rinadigan (tana) va ko'rinmaydigan (ruh). Shuning uchun odamning qalbida ziddiyatli psixologik jarayonlarning birga bo'lishi mumkin - va "* yarim jon bilan" yoki "* ruhning o'zgarishi" kabi iboralar mavjud emas, chunki ruhda bitta tuyg'u hukmronlik qilishi kutilmaydi. Dollining tashrifi Annada uyg'ongan his-tuyg'ular va his-tuyg'ular juda aralash va u bu his-tuyg'ularga o'zini chin dildan bermasa ham, ular uning qalbining eng yaxshi qismiga (uning axloqiy e'tiqodlari va hukmlari markazi) tegishli ekanligini biladi. .

Faqat Garnett ushbu paragrafdagi "jon" so'zini Tolstoy matnidagi "jon" so'zining uchta hodisasiga mos kelishi uchun uch marta saqlaydi; Maude uni ikki marta ishlatadi, Dole - bir marta va Edmonds uni umuman o'tkazib yuboradi.

"Uning Annaga bo'lgan mehr-muhabbati uning qalbida odamlar bilan samimiy munosabatlarning oxirgi ehtiyojlarini yo'q qildi." [Uning Annaga bo'lgan muhabbati uning qalbida odamlar bilan samimiy munosabatlarga bo'lgan so'nggi ehtiyojni yo'q qildi.] (Tolstoy)

"Bu bog'liqlik unga boshqa har qanday yaqinlik zarurligini his qilishiga to'sqinlik qildi". (Dole)

"Uning Annaga bo'lgan mehr-muhabbati uning yuragida boshqalar bilan yaqin munosabatlarga bo'lgan har qanday ehtiyojni yo'q qildi". (Garnett)

"Uning Annaga bo'lgan muhabbati boshqa har qanday yaqinlikka bo'lgan oxirgi ehtiyojini ham yo'qotdi". (Edmonds)

"U Annaga bo'lgan mehr-oqibat uning qalbidan odamlar bilan samimiy munosabatlarga bo'lgan oxirgi ehtiyojni yo'q qildi." (Pivear)

Ushbu jumlada Tolstoy "jon" va "yurak" - yurakdan foydalanadi. Beshta tarjimondan faqat Pevear ikkala so'zning inglizcha ekvivalentlaridan foydalanadi, Dole va Edmonds "yurak" so'zini tashlab qo'ygan, Garnet uni "yurak" bilan almashtirgan va barcha tarjimonlar, Peveardan tashqari "salohiyatli munosabatlar" o'rnini " yaqin" yoki "mehrli" munosabatlar bilan almashtirgan.

Yuqoridagi misollarda ruh so'zi chuqur his-tuyg'ular organini anglatadi. Tolstoy Anna qalbidagi qandaydir noaniq fikrni eslatganda, tarjimon yanada qiyin tanlovga duch keladi:

(...) Tanaffusdan keyin, endi nima bo'ladi, degan boshqa ko'plab o'ylar uning xayoliga keldi, lekin u o'zini butun qalbi bilan bu fikrlarga bag'ishlamadi. Uning qalbida qandaydir noaniq fikr bor edi, bu faqat uni qiziqtirdi, lekin u buni anglay olmadi. (...) Va u birdan qalbida nima borligini tushundi. [(...) uning boshiga endi, yorilishdan keyin nima bo'lishi haqida boshqa ko'plab o'ylar keldi, lekin u butun qalbi bilan o'zini bu o'ylarga bermadi. Uning qalbida uni qiziqtirgan noaniq fikr bor edi, lekin u buni anglay olmadi. (...) Va u birdan uning qalbida nima borligini tushundi.] (Tolstoy)

"Eng qarama-qarshi fikrlar uni to'pladi. (...) Uning xayoliga noaniq fikr keldi va qiziqish uyg'otdi, lekin u buni ifoda eta olmadi." (Dole)

'(...) uning miyasiga yorilishdan keyin nima bo'lishi haqidagi boshqa ko'plab fikrlar keldi; lekin u butun qalbi bilan o'zini ularga topshirmadi. Yuragining tubida uni qiziqtirgan qandaydir noaniq fikr bor edi, lekin u buni aniq ko'ra olmasdi. (...) Va u birdaniga qalbida nima borligini angladi." (Garnett)

'(...) yorilishdan keyin nima bo'lishi haqidagi boshqa ko'plab taxminlar uning xayolidan o'tdi; lekin boshqa narsa bor edi. Miyasining orqa qismida xira o'y yashiringan edi, bu yagona

muhim, ammo u ushlay olmadi. (...) Va u birdaniga xayolining orqasida nima borligini angladi." (Edmonds)

'(...) hozir, ajralishdan keyin nima bo'lishi haqidagi boshqa ko'plab o'ylar uning xayoliga keldi, lekin u o'zini bu o'ylarga chin yurakdan bermadi. Uning qalbida qandaydir noaniq fikr bor edi, bu faqat uni qiziqtirdi, lekin u buni ongiga keltira olmadi. (...) Va u to'satdan uning qalbida nima borligini tushundi." (Pevear)

Ushbu paragrafda ruh haqida birinchi eslatma Annaning butun borlig'iga ishora qiladi va barcha tarjimonlar tomonidan ifodalangan: "o'zini butun qalbi bilan taslim qilmagan", "o'zini butunlay taslim qilmagan", "o'zini chin dildan bermagan". ; Edmonds gapni butunlay o'zgartirib, bandni "lekin boshqa narsa bor edi" bilan almashtiradi. Ushbu paragrafning ikkinchi va uchdan bir qismidagi jumalarda ruh yana Anna uchun tushunarsiz bo'lgan yashirin psixologik jarayonlarning asosi sifatida qaraladi. Ehtimol, aksariyat tarjimonlar "uning qalbida qandaydir fikr bor edi" jumlasining noqulayligini tushunishadi, ammo Maudes va Pevear ingliz tilidagi jumla noqulay bo'lsa ham, Tolstoy ishlatadigan so'zga eng yaqin ekvivalentni ishlatishni tanlashadi. Edmonds esa matnning inglizcha qilib, fikrni Anna miyasining orqa tomoniga yoki uning orqa tomoniga joylashtiradi.

Keyingi boblarda biz Edmonds tez-tez Tolstoy matnini modernizatsiya qilishini ko'ramiz. Ketma-ket ikkita jumlada ruhni "aql" yoki "miya" o'rniga qo'yish inglizlashtirish va zamonaviylashtirishdir. Wierzbicka ta'kidlaganidek, ongning ruh ustidan g'alabasi dindorlikning pasayishini, inglizcha fikrlash tarzida yangi turdagi dualizmning tug'ilishini, zamonaviy anglo-sakson madaniyatida oqilona fikrlash va bilishga berilgan oliy qadriyatni aks ettiruvchi dualizmni isbotlaydi. Boshqacha qilib aytadigan bo'lsak, inson ilgari tana va ruhdan tashkil topgan deb hisoblangan va endi tana va aql o'rniga tuzilgan deb o'ylash boshlandi (Wierzbicka) Ruhni "aql" o'rniga almashtirish yoki Ushbu paragrafda "miya" noto'g'ri bo'lib, unda Tolstoy qahramonning ongi ("boshi") o'rtasidagi dixotomiyani ko'rsatadi, bu erda juda ko'p fikrlar mavjud edi va uning ruhi ("joni") bu erda o'lim haqidagi faqat bitta fikr bor edi, bu faqat Annani qiziqtirdi va uni o'z joniga qasd qilishga olib keldi. Buning o'rnini qoplash uchun Edmonds fikrni yanada noaniq va mantiqiyroq qilish uchun "poylab turish" so'zini qo'shadi. Garnett bosh va ruh o'rtasidagi dixotomiyani Annaning boshi va yuragi o'rtasidagi kontrast sifatida saqlaydi va oxir-oqibat oxirgi jumlada "ruh" ni psixologik his-tuyg'ularning ichki teatri sifatida tanlaydi.

Shunday qilib, ko'rish mumkinki, ruh ba'zan "jon" deb tarjima qilinadi, lekin ko'p hollarda u yo'q qilinadi yoki "yurak" yoki "aql" bilan almashtiriladi. Buning sababi, ruh so'zining semantik diapazoni "jon" so'zining semantik doirasidan farq qiladi. Ruhni "miya" o'rniga qo'yish inglizlashtirish va modernizatsiyadir va zamonaviy ingliz madaniyatida dindorlikning pasayishini aks ettiradi. «Soul»ni tarjima qilish uchun "jon" ni tanlash vaqti-vaqti bilan ruscha matnning "so'zma-so'z" tarjimalari bo'lgan noqulay ingliz jumllariga olib keladi.

Ikki tillilik bo'yicha olib borilgan ishlardan bilamizki, ikki tilli ikki til bir-biridan to'liq alohida tuzilmaviy ob'ektlar emas: ikki tilli kishining ikkala tildan foydalanishi ushbu tillarning har biridan bir tilli so'zlashuvchilar tomonidan qo'llanilishidan farq qiladi (Kuk, 2003). Masalan, ikki tilli ma'ruzachining ona tilidagi so'zlari ikkinchi tilni qayta ishlash jarayonida faollashadi (Sunderman & Kroll, 2006) va mahalliy kontekstdagi ishlash so'zlovchining ikkinchi tilni bilishiga ta'sir qiladi (Hell & Dijkstra, 2002). Bir tilda gaplashganda, ikki tillilar bir tillilarda mavjud bo'lmagan mexanizmlar va jarayonlarni namoyish etadilar, masalan, tarjima va kodni almashtirish (Bassetti va Kuk, 2011).

Bularning barchasi tarjima paytida manba matnning

tushunishga tarjima tilni bilish, tarjima matni yaratish esa manba tilga ta'sir qilishi mumkinligini ko'rsatadi. Bu ikki tilli/ko'p tilli ma'ruzachilar (jumladan, tarjimonlar) tomonidan ishlab chiqarilgan lingvistik natijaga olib kelishi mumkin, bu esa bir tilli ma'ruzachilarning chiqishidan farq qiladi. Ya'ni, tarjimonlarning lingvistik xatti-harakati tarjimon bo'lmaganlarning xatti-harakatidan farq qiladigandek tuyulishi mumkin, ammo bunday xatti-harakatlar tarjima harakati ta'sirida emas, balki boshqa ikki tilli so'zlovchilar tomonidan ham namoyon bo'lishi mumkin. Ushbu ikki tilli/ko'p tilli lingvistik xatti-harakatlar bir tilli xatti-harakatlardan farq qilishi mumkin, lekin u tarjimaga xos emas, chunki u ikki tilli/ko'p tilli ongning umumiy jihatlaridan kelib chiqadi. Bu erda olingan pozitsiya shundan iboratki, ikki tilli/ko'p tilli bilim tarjima qilingan va tarjima qilinmagan matnlarni taqqoslashda kuzatilgan farqlar asosida yotadi: tarjimonlar ikki tilli/ko'p tilli va shuning uchun ular o'zlarining barcha tillaridan o'sha tillarning bir tilli so'zlovchilaridan farq qiladi, demak. Shunday qilib, biz til-universallar bo'lgan ushbu ichki va tillararo umumlashtirishlar haqida tashqi til umumlashmalarini qilishimiz mumkin. Biroq, biz bu umumlashtirish tarjima jarayonining o'ziga xos xususiyatidan kelib chiqadi deb ayta olmaymiz va shuning uchun tarjimaga xos deb bo'lmaydi. Buning o'rniga, ular barcha ko'p tilli ma'ruzachilar tomonidan ishlab chiqarish va tushunish uchun xarakterlidir. Bu haqiqatan ham Halverson (2013) va Lanstyák & Heltai (2012) tomonidan taklif qilingan narsa - tarjimadagi lingvistik xatti-harakatlarning o'ziga xos naqshlari tarjimaga xos mexanizmlar yoki jarayonlardan emas, balki so'zlovchining ongida ikki tilli lingvistik tashkilotning cheklovlaridan kelib chiqadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Kelly, Catriona (2002) Leo Tolstoy: Anna Karenina, translated by Richard Pevear and Larissa Volokhonsky. /Translation & Literature, 11, 2: 283-287.
2. Jones, Malcolm (1978.) /Problems of communication in Anna Karenina. /New essays on Tolstoy. Cambridge: Cambridge University Press: 85-108.
3. Gifford, Henry (1978.) On translating Tolstoy/ New essays on Tolstoy. Cambridge: Cambridge University Press: 17-38.
4. Zokirova Nargiza Savriyevna. (2021). Interpretation of Concepts of Human Dignity by Heroes in Utkir Khoshimov's Works. Middle European Scientific Bulletin, 11.
5. Babaev Mahmud Tashpulatovich USING MULTIMEDIA TECHNOLOGIES IN TEACHING FOREIGN LANGUAGES Middle European Scientific Bulletin, VOLUME 12 May 2021. 64-67
6. Zokirova N S. (2020). TRANSLATOLOGY AND THE ANALYSIS OF ITS LINGUISTIC MECHANISM. European Journal of Humanities and Educational Advancements, 1(4), 8-10.
7. Ruziyeva Nilufar Xafizovna (2021).The category of politeness in different linguocultural traditions. ACADEMICIA: AN INTERNATIONAL MULTIDISCIPLINARY RESEARCH JOURNAL 11 (2), 1667-1675
8. Mehmonova Yulduz. Article expression of indefiniteness meaning in English and Uzbek languages. Asian Journal of Multidimensional research 10 (10) 345-349,2021.
9. Anvarovna, F. A. (2021, December). ON PRAGMATIC STRATEGIES OF TRANSLATION. In Archive of Conferences (pp. 97-99).
10. Nafisa, K. . (2021). Semantics and Pragmatics of a Literary Text. Middle European Scientific Bulletin, 12, 374-378.

11. Nafisa K. Cognition and Communication in the Light of the New Paradigm //EUROPEAN JOURNAL OF INNOVATION IN NONFORMAL EDUCATION. – 2021. – Т. 1. – №. 2. – С. 214-217.
12. Khaydarova L., Joanna I. Dark Tourism: Understanding the concept and the demand of new experiences //ASIA PACIFIC JOURNAL OF MARKETING & MANAGEMENT REVIEW ISSN: 2319-2836 Impact Factor: 7.603. – 2022. – Т. 11. – №. 01. – С. 59-63.
13. G'ayratovna, R. . M. . (2021). Semantics of euphemistic and dysphemic units. Middle European Scientific Bulletin, 12, 243-246.
14. Irgasheva Feruza Bakhtiyorovna. (2021). INTEGRATION OF LANGUAGE AND CULTURE INTO THE TRANSLATION PROCESS . CENTRAL ASIAN JOURNAL OF LITERATURE, PHILOSOPHY AND CULTURE, 2(1), 32-34.

НЕМИС ТИЛИ ФРАЗЕОЛОГИЯСИДА "АЁЛ" ОБРАЗИ

Зулхонов Мустафо Жураевич
Мирзо Улугбек номидаги ЎзМУ
немис филологияси кафедрасида доц. в.б., ф.ф.н.

e-mail: mustafozulxonov@gmail.com

Юсупова Ирода
Мирзо Улугбек номидаги ЎзМУ
немис филологияси кафедраси 1 курс магистранти

Аннотация: Мақолада немис фразеологиясида аёл образи учун типик бўлган фразеологизмлар муҳокама қилинади, немис тилида миллий хусусиятларни акс эттирувчи ушбу образнинг ижобий ва салбий фазилатлари очиб берилди.

Калит сўзлар: фразеологик бирлик, дунё тасвири, тасвир, лингвистик онг, аёл, она, лингвокогнитив, тил, замонавий лингвистика.

ОБРАЗ ЖЕНЩИНЫ В НЕМЕЦКОЙ ФРАЗЕОЛОГИИ

Аннотация: В статье рассматривается образ женщины в немецкой фразеологии, выявляются положительные и отрицательные качества данного образа, отражающие национальную специфику в сознании представителей немецкой лингвокультуры.

Ключевые слова: фразеологическая единица, картина мира, образ, языковое сознание, женщина, мать, лингвокогнитив, язык, современное языкознание.

«WOMAN» IN GERMAN PHRASEOLOGY

Annotation: The article deals with the image of woman in German phraseology, its positive and negative features in German culture are demonstrated.

Keywords: phraseological unit, world map, image, linguistic consciousness. woman, mother, linguocognitive, language, consciousness, modern linguistics.

Тилшуносликда луғат захирасининг бойиб бориши учун турли хил имкониятлар мавжуд. Тилнинг луғат бойлиги асосан сўзлардан иборат. Лексик бирликлар деганда,

119	Raqamli ta'lim vositalari – ona tili ta'limi jarayoniga insonparvarlikni singdirishda muhim vosita	
	M.Y.Sobirova	624
120	Tarjima diskursida adekvatlikka erishishning pragmatik va kognitiv xususiyatlari.	
	N.S.Zokirova	629
121	Немис тили фразеологиясида "аёл" образи	
	М.Ж.Зулхонов, И.Ю.Супова.....	635
122	Халқ мақолларида қўни-қўшничилик ва ижтимоий муносабатлар ифодаси	
	И.М.Жўраев	640
123	Бадий меросимизда жисмоний тарбия ва спортга оид терминларнинг акс этиши.	
	Х.А. Саримсоков	643
124	Переводческое навък и его важные аспекты при переводе художественного произведения	
	Ф.Х.Нурдинова	647
125	Романда характер ифодаси (Эрих Мария Ремарк ва Улуғбек Ҳамдам романлари мисолида)	
	С.А.Олимжонов	654
126	Features of the methodological organization of phraseological material at the lesson of russian as a foreign language.	
	D.P.Rakhimova	659
127	Хорижий тиллардаги матнларни таржима қилишда учрайдиган муаммолар	
	И.С.Тохирова	663
128	Геологические термины в английском и узбекском языках	
	Б.Турдикулова	666
129	Teaching professional technical vocabulary to engineering students on the example of terms in the specialty "heat power engineering"	
	U.A.Usmanova	671
130	Феъл замонларини белгилаш тарихидан	
	З.С.Исаков	675
131	Антропоцентризм парадигмасида инсон омили ва терминологиянинг асоси сифатида	
	Э.М.Юсуфалиев	680